

CHRONIQUE — KRONIJK

DOCTORALE PROEFSCHRIFTEN

J.M. LERMYTE, *Het verzet tegen de liberale wet op het lager onderwijs in het arrondissement Roeselare. 1878-1886*, K.U.L., 1980, promotor : Prof. L. Wils.

In dit proefschrift wordt de schoolstrijd grondig bestudeerd in één van de meest katholieke streken van België. In een eerste gedeelte wordt gestart met de invloed van de ideologische tegenstellingen op het onderwijsbeleid. De situatie in het arrondissement Roeselare vóór 1879 komt daarna aan de orde. Het schoolstrijdklimaat bleek er toen nog weinig of niet aanwezig. In een uitvoerig derde hoofdstuk worden alle personen en instanties voorgesteld die een rol hebben gespeeld in de schoolstrijd en de gevolgen ervan op de plaatselijke politiek. Er wordt geëindigd met een overzicht van de aangewende drukingsmiddelen.

Het tweede gedeelte beschrijft in zes hoofdstukken de gevolgen van de wet van 1879 in het arrondissement. Waren de neutrale scholen "scholen zonder God" en bij wie lag daarvoor de verantwoordelijkheid? De regering heeft geen onderscheid willen maken tussen scholen die uitsluitend door katholieken werden bezocht en andere. Ze kon ook bezwaarlijk de onderwijzers verplichten om het godsdienstonderwijs te geven. Daarvan heeft de Kerk, en in haar spoor de katholieke gemeentebesturen en dito onderwijzers, gebruik gemaakt om het imago van de gemeentelijke school vast te leggen. Daardoor is het mogelijk geweest dat in de bestudeerde regio de helft van het onderwijzend personeel en meer dan 80% van de leerlingen het neutraal onderwijs verliet. Dat de onderwijzers die met kerkelijke dispensatie in de gemeentelijke school bleven dat onderwijs benadeel-

den, maakt de auteur duidelijk. Hij kan de algemeen aanvaarde stelling niet bevestigen dat door de druk n.a.v. de schoolstrijd het globaal aantal leerlingen toenam.

Hoe groot het personeelstekort in de neutrale school was en wat de regering eraan deed, wordt uitvoerig onderzocht in een zesde hoofdstuk. Een van de conclusies is dat de officiële bronnen het aantal gediplomeerde onderwijzers in het gemeentelijk onderwijs overschatten door alleen rekening te houden met de vastbenoemden. Daar had niemand tot nog toe oog voor. Het gebrek aan onderwijzers, het schatkisttekort en het gemeentelijk verzet blijken de belangrijkste redenen waarom in het Roeselaarse het neutraal onderwijs zeer moeizaam werd uitgebouwd. Ook worden de middelen besproken die de regering kon aanwenden tegen het vrij onderwijs, vooral de uitdrijving uit de fundatiegebouwen. Dat kon niet beletten dat er 40 katholieke scholen werden geopend (voor 16 ervan betrof het alleen een nieuw onderkomen) en maar 11 gemeentelijke.

De vier hoofdstukken die het derde gedeelte vormen, bestuderen het inhoudelijk aspect van het onderwijs. Al leek in het arrondissement Roeselare de kwaliteit van het onderwijs een te verwaarlozen rol te spelen in de argumentatie van de voor- en tegenstanders, toch werd gepoogd, aan de hand van vrij schaars bronnenmateriaal en vooral met behulp van een handvol pedagogische tijdschriften, de kwaliteit van beide netten na te gaan. De auteur spitst zijn aandacht vooral toe op de (bij)scholing van het personeel en op de inhoud van het onderwijs. Zijn onderzoek brengt aan het licht dat, althans in het Roeselaarse, de pedagogische achterstand van het vrij onderwijs minder groot was dan algemeen wordt aangenomen. Het vrij meisjesonderwijs bracht het er minder goed van af; wat helemaal de deur dicht deed, waren de erbarmelijke kantwerkscholen. De pogingen die de regering deed om de kwaliteit van het onderwijs te verbeteren, om het onregelmatig schoolbezoek en het voortijdig schoolverlaten tegen te gaan, komen daarna aan de orde. Er wordt ook duidelijk gemaakt dat de pedagogische bladen die achter het gemeentelijk onderwijs stonden, niet veel meer dan lippendienst beleden aan het verplicht onderwijs, zoals de katholieken en de doctrinaire liberalen.

In hoofdstuk 15 worden de financiële gevolgen van de wet van 1879 nagegaan. Eens te meer blijkt hier uitvoerig het gemeentelijk verzet. Daarna sluit een vierde gedeelte het proefschrift. Het peilt naar de gevolgen van de onderwijswet van 1884, die voor het gemeentelijk onderwijs zwaar uitvielen. De studie sluit af met 100 bladzij-

den bijlagen. Ze bevatten veel statistisch materiaal en o.a. ook 40 pagina's biografieën van het onderwyzend lekepersoneel. (J.M.L.)